

Dómsmálaráðuneyti
Skúlagötu 4
101 Reykjavík
Sent í gegnum Samráðsgátt

Reykjavík 26. febrúar 2026
Tilvísun: M202602-0101

Efni: Umsögn Alþýðusambands Íslands um drög að frumvarpi um breytingu á lögum um útlendinga nr. 80/2016 (sameiginleg vernd vegna fjöldaflóttá og skipan Flóttamannanefndar), mál nr. S-48/2026

ASÍ telur brýnt að halda á lofti þeirri staðreynd að þær breytingar sem frumvarpið felur í sér munu hafa í för með sér verulega réttarskerðingu fyrir þann hóp einstaklinga sem hefur fengið dvalarleyfi á grundvelli sameiginlegrar verndar samkvæmt 44. gr. laga um útlendinga nr. 80/2016 (hér eftir útl. eða lög um útlendinga) frá því að innrásarstríðið hófst í febrúar 2022.

Verði frumvarpið að lögum verður ekki lengur heimild til að sækja um dvalarleyfi á grundvelli mannúðarsjónarmiða sbr. 74. gr. útl. sem, að ári liðnu, getur orðið grundvöllur ótímabundins dvalarleyfis, þegar heimild til virkjunar ákvæðis um sameiginlega vernd fellur úr gildi. Enn á tíminn eftir að leiða í ljós hvort að sú heimild fellur úr gildi fimm árum eftir virkjun greinarinnar eins og núgildandi lög kveða á um eða hvort að heimildin verði framlengd, vegna áframhaldandi stríðsátaka í Úkraínu.

Um er að ræða mikinn fjölda einstaklinga sem hefur á undanförnum árum flúið stríðsástand sem ekki sér fyrir endann á, og komið hingað til lands til að byggja upp líf sitt og upplifa öryggi á nýjan leik. Þá hefur mikill meirihluti tekið virkan þátt á íslenskum vinnumarkaði. Þetta hefur fólk gert í þeirri trú að það eigi raunhæfan möguleika á því að gera Ísland að sínum samastað til framtíðar, kjósi það svo. Þá er hér á landi fjöldi barna af úkraínskum uppruna sem hafa á undanförnum árum sótt hér leikskóla, skóla og tómstundir og lært tungumálið, sum jafnvel ekki þekkt annað föðurland. Í þessu samhengi má benda á að samkvæmt tölfræði útgefinni af Útlendingastofnun komu hingað til lands 973 úkraínsk börn á grundvelli fjöldaflóttá á árunum 2022-2025, en mikill meirihluti þeirra, eða 792 komu á fyrstu tveimur árunum.

ASÍ telur mikilvægt að löggjafinn hafi ávallt hugfastar meginreglur um réttaröryggi og fyrirsjáanleika í lagasetningu og framkvæmd laga. Mörg þeirra sem hér um ræðir tóku ákvarðanir um flóttá hingað til lands á grundvelli gildandi laga og þeirrar skýru heimildar að eftir að dvalartíma undir sameiginlegri vernd sleppti, gæfist þeim tækifæri til þess að sækja um dvalarleyfi á grundvelli mannúðarástæðna skv. 74. gr. útl. með gildistíma til eins árs og sótt um ótímabundið dvalarleyfi í kjölfarið. Hefur þessi heimild verið til staðar frá upphafi og eðlilegt að fólk taki mið af þeim upplýsingum varðandi val á áfangastað og framtíðartilhögun.

Þrátt fyrir að löggjafanum sé heimilt að breyta lögum til framtíðar og að markmið stjórnvalda um að samræma reglur um útlendinga við það sem þekkist í Evrópu sé að einhverju marki skiljanlegt verður að mati ASÍ að gæta sérstaklega að áhrifum slíkra breytinga á þá sem þegar hafa byggt upp réttmætar væntingar á gildandi lagaumhverfi.

Að mati ASÍ er hætt á að fyrirhuguð breyting, eins og hún er lögð fram, raski verulega stöðu fólks sem hefur þegar fest hér rætur og annað hvort getur ekki eða vill ekki snúa aftur til Úkraínu. Þá ber einnig að huga að því hvaða áhrif það hefur ef stríðið dregst enn frekar á langinn og sú tímabundna vernd sem hópurinn hefur verið framlengd enn frekar án vonar um varanlega lausn.

ASÍ hefur í gegnum tíðina leiðbeint skjólstæðingum sínum í málum er varðar atvinnuleyfi og dvalarleyfi á þeim grundvelli og hefur því nokkra reynslu af þeirri framkvæmd. Þegar sótt er um dvöl í landinu á grundvelli atvinnu er byggt á „mannaflapörf“, sem er skilyrði sem getur verið túlkað þröngt og tekur ekki mið af þeirri staðreynd að einstaklingur hefur þegar verið virkur þátttakandi á íslenskum vinnumarkaði um árabil. Í þessu almenna umsóknarferli þarf að auglýsa eftir starfskrafti á öllu evrópska efnahagssvæðinu áður en hægt er að veita ríkisborgara þriðja ríkis leyfi á þeim grundvelli. Það verður því ekki séð að raunhæfur möguleiki sé fyrir hendi fyrir þennan hóp að fara þá leið og telur ASÍ mikilvægt að ávarpa það og vinna að mannúðlegum lausnum í því sambandi.

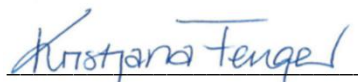
Án skýrra og raunhæfra leiða til áframhaldandi dvalar skapast langvarandi óvissa sem hefur neikvæð áhrif á ákvarðanir fólks um t.a.m. atvinnuþátttöku, menntun og inngildingu í íslensku samfélagi. Slík óvissa getur grafið undan markmiðum um virka þátttöku á vinnumarkaði. ASÍ bendir á að umræddur hópur hefur orðið mikilvægur hluti íslensks vinnumarkaðar á undanförunum árum. Verði niðurstaðan sú að stór hópur fólks neyðist frá að hverfa og yfirgefa landið vegna þess að hann uppfyllir ekki þröng skilyrði atvinnuleyfakerfisins, mun það hafa veruleg áhrif á atvinnurekendur og starfsemi í fjölmörgum greinum.

ASÍ leggur áherslu á að ef löggjafinn hyggst breyta reglum um réttaráhrif sameiginlegrar verndar verði jafnframt að tryggja:

1. Skýrar og gagnsæjar leiðbeiningar um hvaða úrræði standi raunverulega til boða að vernd lokinni til að eyða óvissu eftir fremsta megni.
2. Sérstakt tillit verði tekið til barnafjölskyldna, sem hafa fest hér rætur.
3. Að tryggt verði að fram fari einstaklingsbundið og heildstætt mat á aðstæðum þeirra sem sækja um áframhaldandi dvöl.

ASÍ hvetur því til þess að frumvarpið verði endurskoðað með hliðsjón af framangreindum sjónarmiðum, þannig að tryggt verði að þeir sem raunverulega hafa fest hér rætur og vilja setjast hér að til lengri tíma eigi raunhæfan kost á því.

Virðingarfyllt,
f.h. Alþýðusambands Íslands

Kristjana Fenger
Lögfræðingur hjá ASÍ